

Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку

Матеріали для ознайомлення з результатами проекту №49169

Проект реалізовано за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». Позиція Міжнародного фонду «Відродження» може не співпадати з думкою авторів.

м. Київ, Україна

Аналіз проблемної ситуації	4
Академічна культура: поняття, визначення, рівні	5
Мета, об'єкт та предмет дослідження	7
Учасники проекту	8
Заходи у межах реалізації проекту	9
ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ПРОЕКТУ	
1. МОТИВАЦІЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ	
Мотивація вступу до вишу	10
«Модель транзиту» з середньої школи до вищої	11
Особливості соціальних характеристик студентів	12
Масовізація вищої освіти	13
Ступінь професійної орієнтації студентів	15
Мотивація навчання у виші	16
Трансформація мотивації протягом навчання	17
Професійні плани на майбутнє	18
Оцінювання як фактор академічної культури: думка студентів та викладачів	19
Відповідність/невідповідність оцінок студентів їхнім реальним знанням	20
Причини невідповідності оцінок студентів їхнім реальним знанням	21
Фактори забезпечення високих оцінок	22

2. НАВЧАЛЬНІ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ ЯК ПРОЯВ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Академічні практики українського студентства	23
Джерела підготовки до занять	24
Формат викладання	25
Академічна культура студентських груп та її роль у навчальних практиках	26
Причини конкуренції у студентському середовищі	28
Типова взаємодія студентів під час іспиту	29
Академічна мобільність та академічна культура	30
Мотивація складання іспиту	32
Яким чином студенти складають іспити: думка студентів та викладачів	34

3. АКАДЕМІЧНЕ ШАХРАЙСТВО ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА ПРОБЛЕМА АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Типові дії студентів при складання іспитів несамотійно	35
Отримання нелегітимних оцінок як форма академічного шахрайства	36
Плагіат як форма академічного шахрайства	40
Практика використання плагіату в студентському навчанні	41
Інформованість студентів та викладачів щодо плагіату	42
Ставлення студентів до використання плагіату	44
Ставлення викладачів до використання плагіату	45
Основні чинники поширення плагіату в студентському середовищі: думка студентів	46
Засоби боротьби з використанням плагіату у ВНЗ	47

ВИСНОВКИ ЗА ПРОЕКТОМ	49
----------------------	----

ПОСІБНИК З АКАДЕМІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ ТА ЕТИКИ ДЛЯ «ЧАЙНИКІВ»	51
--	----

Аналіз проблемної ситуації

Наразі в українському суспільстві приділяється значна увага інституційним змінам у сфері вищої школи (новий закон «Про вищу освіту», ініціативи Міністерства освіти та науки України).

У той же час академічній культурі як складовій вищої школи приділяється недостатня увага.

Соціокультурна складова системи вищої освіти представляє собою стале утворення, перетворення якого є важким та довготривалим процесом, і тому потребує особливої уваги.

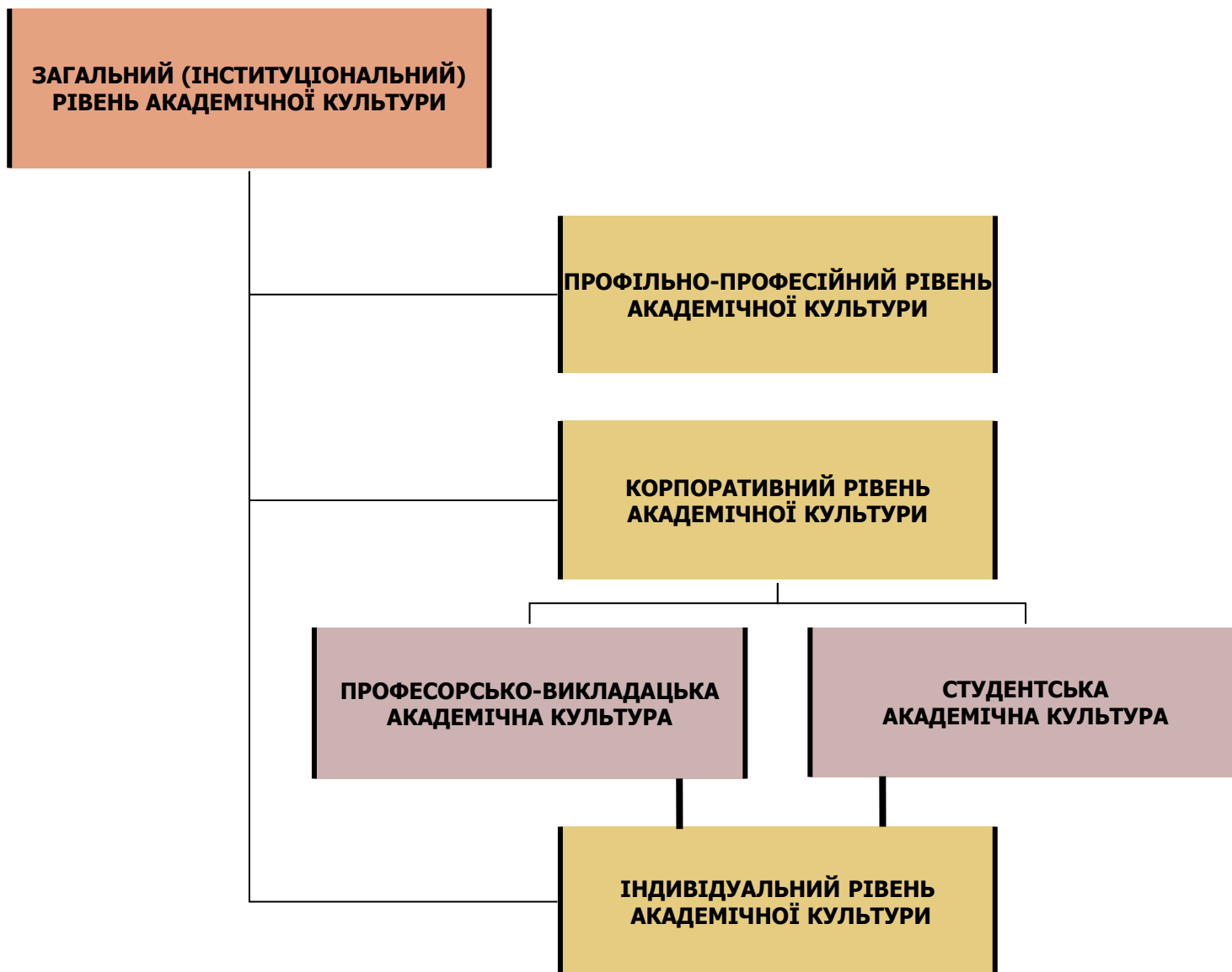
Академічна культура

Академічна культура - одна з найважливіших складових вищої школи як соціального інституту. Академічна культура являє собою сукупність моделей поведінки, які здобуваються в академічному просторі в процесі адаптації до зовнішнього соціокультурного середовища, внутрішньої інтеграції та розділяються більшістю представників академічного середовища.

Розрізняють два аспекти академічної культури:

- Формальний (визначається законами, статутами, нормативно-правовими акти та ін.);
- Неформальний (визначається традиціями, звичками, стереотипами, неформальними практиками та ін.).

Рівні академічної культури

Мета, об'єкт та предмет дослідження

Мета:

вивчити фактичний стан та фактори, які визначають академічну культуру студентів вишів та формують ставлення до проявів академічного шахрайства.

Об'єкт:

- студенти 1 - 5 курсів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації;
- викладачі вищих навчальних закладів IV рівня акредитації.

Предмет:

академічна культура студентів та ставлення до академічного шахрайства.

Проект реалізовано

з грудня 2014 по липень 2015

8

Східноукраїнським фондом соціальних досліджень

<http://fond.sociology.kharkov.ua/>

разом з Інститутом соціально-гуманітарних досліджень ХНУ імені В.Н. Каразіна

http://www.univer.kharkov.ua/ua/structure/scientific_institutions/sociology_institute

за підтримки Міжнародного фонду «Відродження»

<http://www.irf.ua/>

за сприянням Соціологічної асоціації України

<http://www.sau.kiev.ua/>

В реалізації проекту взяли участь:

Бакіров Віль Савбанович, д.соц.н., академік НАН України, професор, ректор Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, президент ГО Східноукраїнський Фонд соціальних досліджень;

Кізілов Олександр Іванович, виконавчий директор ГО Східноукраїнський Фонд соціальних досліджень, директор Інституту соціально-гуманітарних досліджень;

Сокур'янська Людмила Георгіївна, д.соц.н., професор, зав. каф. соціології ХНУ імені В.Н. Каразіна, віце-президент САУ;

Гужва Ольга Олексіївна, експерт ГО Східноукраїнський Фонд соціальних досліджень;

Рапопорт Ася Володимирівна, к.соц.н., науковий співробітник Інституту соціально-гуманітарних досліджень ХНУ імені В.Н. Каразіна;

Кузіна Ірина Іванівна, науковий співробітник ГО Східноукраїнський Фонд соціальних досліджень;

Даніленко Ігор Вітальйович, ст. викл. каф. методів соц. досліджень ХНУ імені В.Н. Каразіна;

Артемов Павло Миколайович, к.соц.н., доцент кафедри соціології ХНУ імені В.Н. Каразіна.

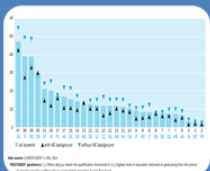
У межах проекту здійснено:

- 1.** Кабінетне дослідження (вторинний аналіз даних за результатами проведених раніше досліджень, аналіз статистичних даних та регламентуючих положень в сфері практик плагіату та існуючих інструментів та засобів боротьби з плагіатом)
- 2.** Масове соціологічне опитування студентів та викладачів ВНЗ (масив даних становить 1928 студентів та 374 викладача)
- 3.** Фокусовані групові інтерв'ю зі студентами вишів (8 фокус-груп у різних регіонах України)
- 4.** Розроблено довідник з користування програмних продуктів по боротьбі з плагіатом

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ПРОЕКТУ

Мотивація вступу до вишу

Одне із завдань дослідження полягало у визначенні факторів, які формують академічну культуру студентів вишів. Провідним фактором є **МОТИВАЦІЯ ВСТУПУ ДО ВИШУ**, яка в свою чергу визначається чотирма чинниками.

«Модель транзиту» з середньої школи до вищої

Особливості соціальних характеристик абітурієнтів

(на основі аналізу соціальних характеристик абітурієнтів, які вступили до вишів у 2014 році, загальної кількості абітурієнтів)

Важко сказати, чи є абітурієнти, які вступили до вишів у 2014 році, кращими за інших абітурієнтів, які вступили до вишів у інші роки.

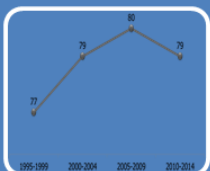
Важко сказати, чи є абітурієнти, які вступили до вишів у 2014 році, кращими за інших абітурієнтів, які вступили до вишів у інші роки.

Важко сказати, чи є абітурієнти, які вступили до вишів у 2014 році, кращими за інших абітурієнтів, які вступили до вишів у інші роки.

Важко сказати, чи є абітурієнти, які вступили до вишів у 2014 році, кращими за інших абітурієнтів, які вступили до вишів у інші роки.

Важко сказати, чи є абітурієнти, які вступили до вишів у 2014 році, кращими за інших абітурієнтів, які вступили до вишів у інші роки.

Особливості соціальних характеристик абітурієнтів

Масовізація, втрата вищою освітою селективної функції

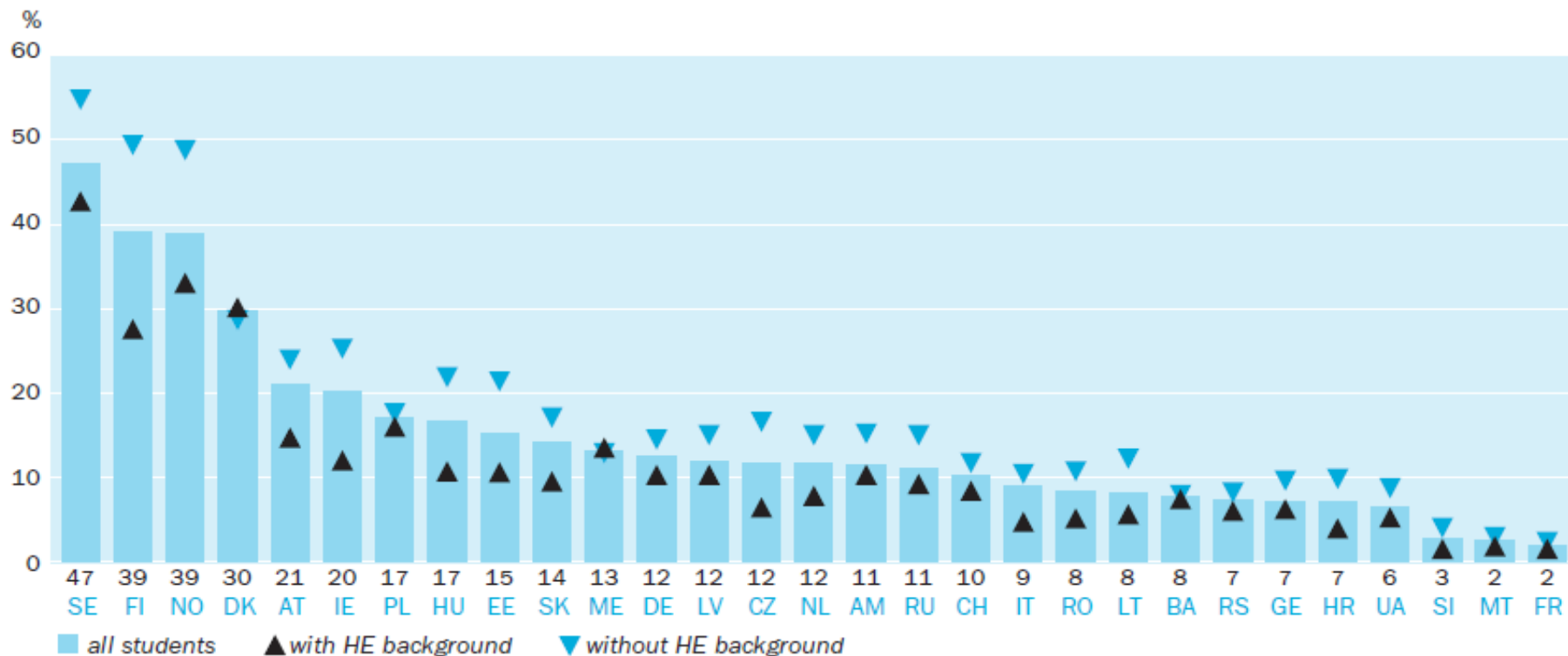
Низька професійна орієнтація

**МОТИВАЦІЯ
ВСТУПУ
ДО ВИШУ**

«Модель транзиту» з середньої школи до вищої

ВСТУП ДО ВНЗ: ЧАСТКА СТУДЕНТІВ, У ЯКИХ ПЕРЕРВА МІЖ ЗАКІНЧЕННЯ ШКОЛИ ТА ВСТУП ДО ВНЗ БІЛЬШ НІЖ 24 МІСЯЦЯ, %

Data source: EUROSTUDENT V, B13, B14.

EUROSTUDENT question(s): 2.3 When did you obtain the qualification mentioned in 2.1 [highest level of education obtained on graduating from the school system for the first time]? 2.6 When did you enter higher education for the first time?

Для українських студентів більш властивим є «прямий» перехід зі школи до вузу, і лише дуже незначна частина з них робить перерву між школою і вузом в 24 місяці або більше. Для порівняння, серед опитаних студентів у Швеції, Фінляндії та Норвегії таких більше 40%.

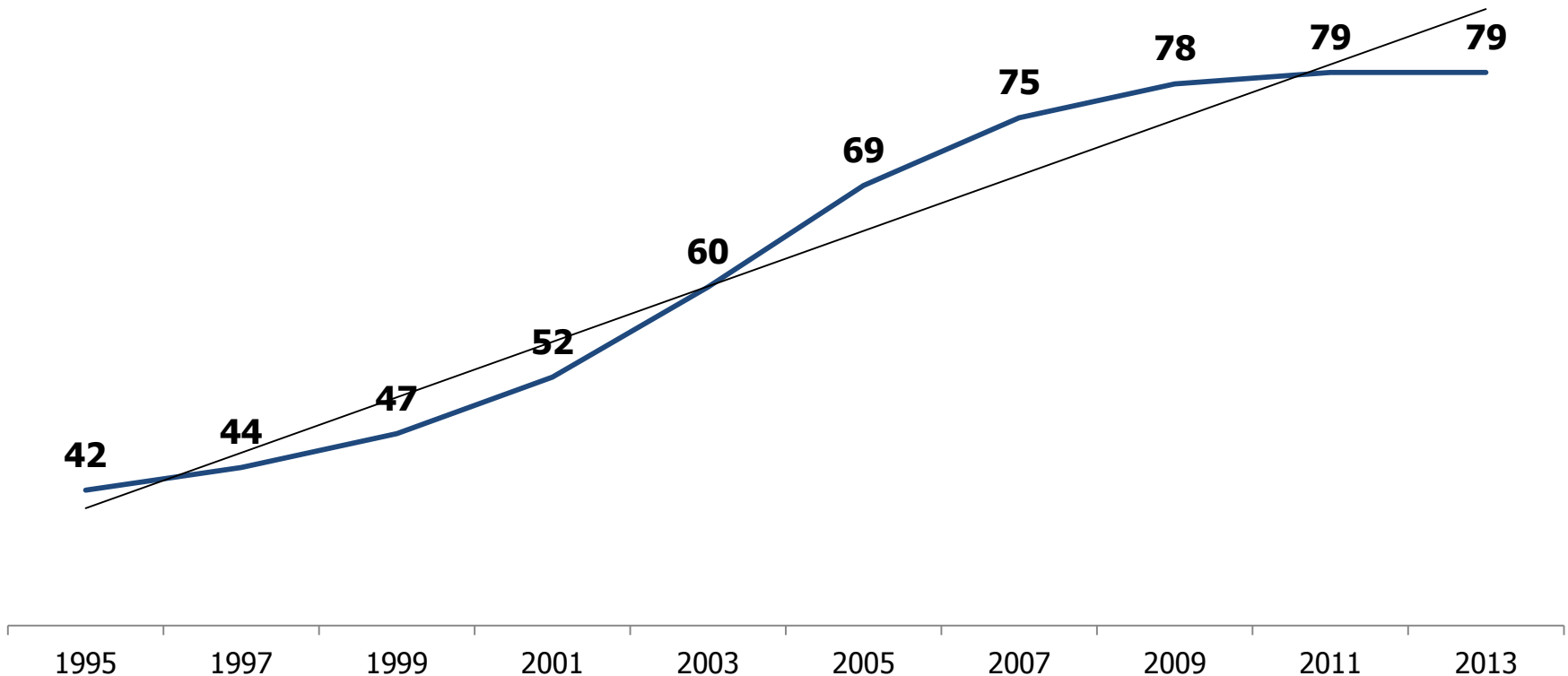
Особливості соціальних характеристик студентів

(за результатами міжнародного дослідницького проекту «Євростудент», участь у якому Україна взяла у 2014 році, опитано 4000 студентів)

- **ВІК.** Українські студенти – наймолодші: середній вік опитаних студентів в Україні становить 20 років (для порівняння: у Фінляндії - 28 років, у Швеції та Норвегії - 29 років, в Угорщині та Чехії - 25 років);
- **«ОСВІТНІЙ ФОН» В РОДИНІ.** Україна є однією з країн, де частка студентів, чий батьки мають вищу освіту, досить висока (66%). Для порівняння: у Словаччині 40%, у Норвегії 37%, в Італії 28%. Високоосвічені батьки в Україні схильні продовжувати родинні традиції, віддаючи дітей до ВНЗ;
- **БРАК ЖИТТЄВОГО ДОСВІДУ.** На відміну від своїх європейських колег, більшість українських студентів не мають роботи, не мають доходів, не утворили власної родини.

Масовізація вищої освіти в Україні

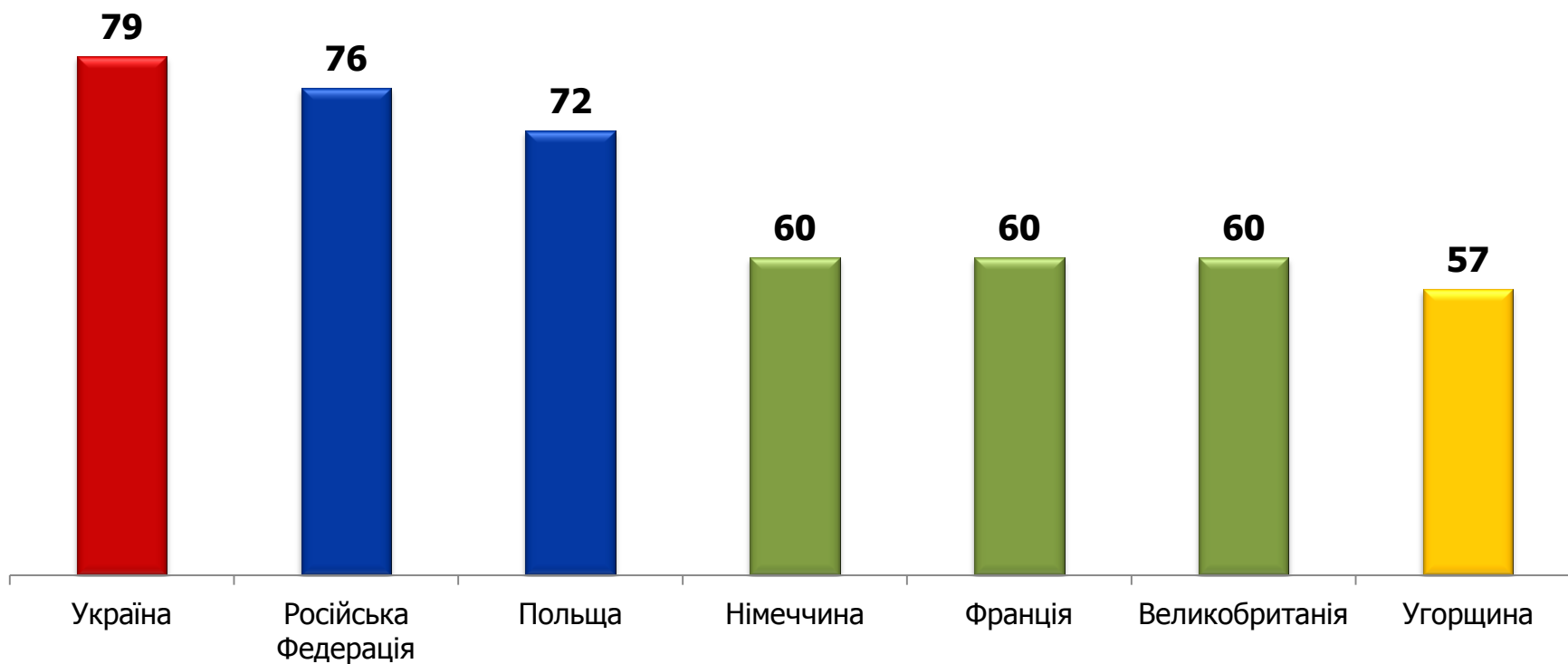
**ВАЛОВИЙ ПОКАЗНИК ОХОПЛЕННЯ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ В УКРАЇНІ, %
(за даними Світового банку)**

Система вищої освіти в Україні втратила селективну властивість, та отримання вищої освіти стало масовим явищем: майже 80% випускників середніх шкіл вступають у вищі навчальні заклади

**ВАЛОВИЙ ПОКАЗНИК ОХОПЛЕННЯ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ В УКРАЇНІ ТА ДЕЯКИХ
КРАЇНАХ ЄВРОПИ У 2012-2013 рр., %**
(за даними Світового банку)

14

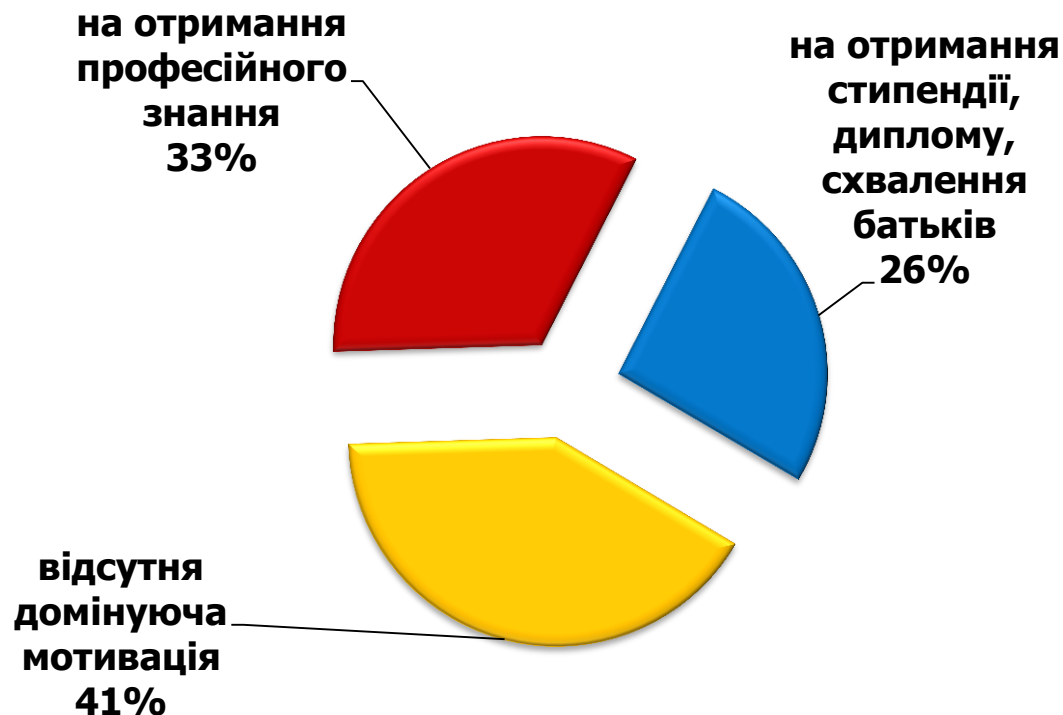
Україна посідає одне з провідних місць в Європі за валовим показником охоплення вищою освітою

Ступінь професійної орієнтації студентів

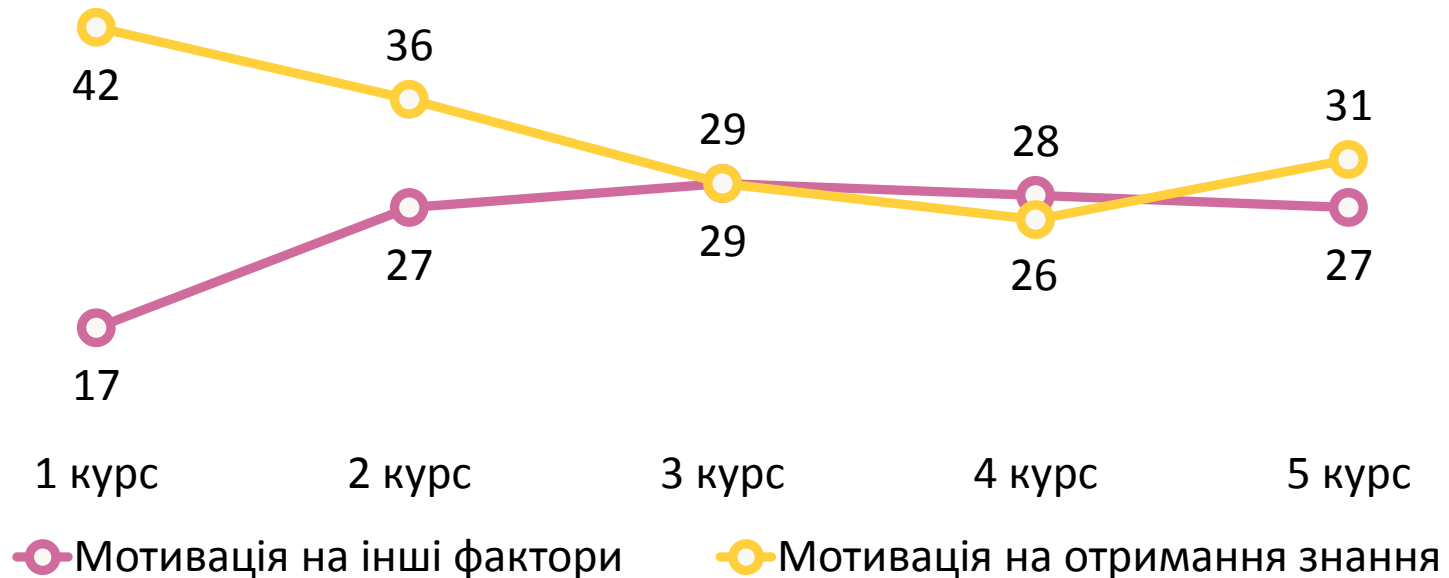
Опитування студентів першого курсу класичного університету (жовтень 2012р., n=1002)

Мотивація навчання у виші – один із головних факторів, які визначають академічну культуру. За результатами дослідження було виділено три групи студентів за характером **ДОМІНУЮЧОЇ МОТИВАЦІЇ**:

Трансформація мотивації протягом навчання

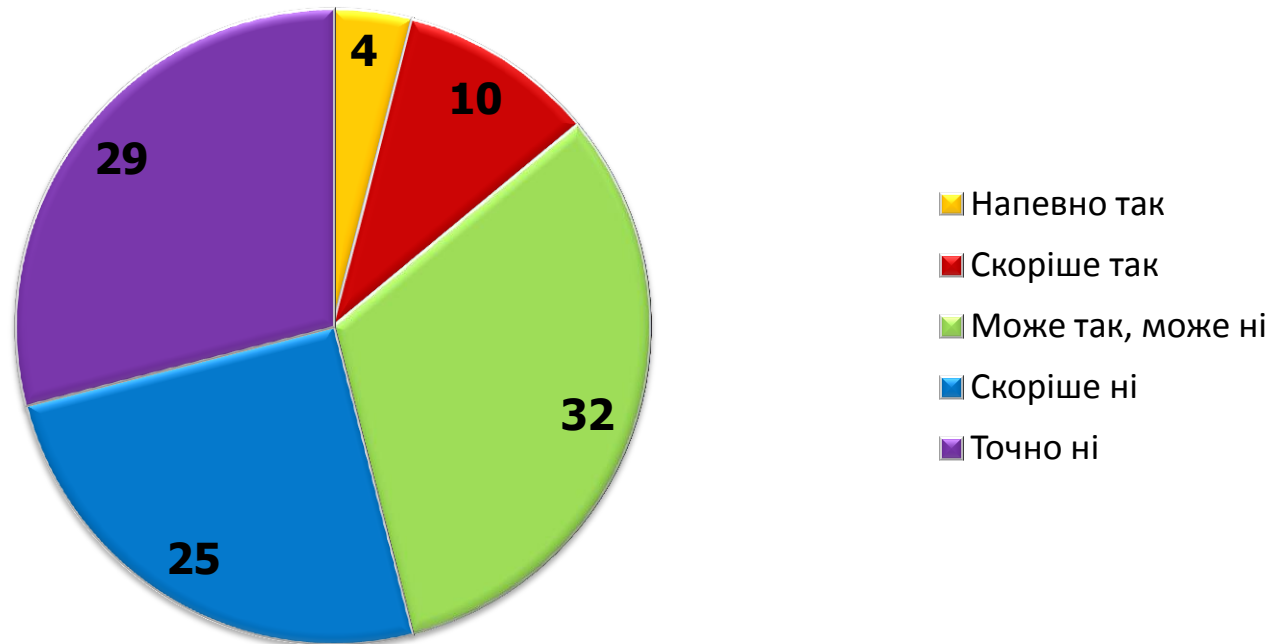
Мотивація студентів на отримання знань залежно від курсу навчання, %

На першому курсі молоді люди керуються переважно бажанням отримати знання, стати високо кваліфікованим спеціалістом, але згодом мотивація перебування у ВНЗ змінюється на користь формальних атрибутів. Виключення складає останній курс, коли перед студентами постає близька перспектива пошуку місця роботи, що актуалізує необхідність професійних знань та навичок.

Професійні плани на майбутнє

**Розподіл відповідей на питання:
«Чи збираєтесь Ви в майбутньому працювати за фахом?», % ***

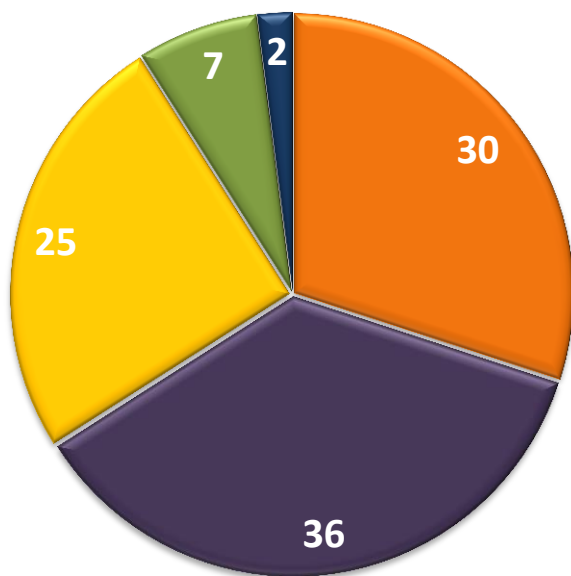

* За результатами всеукраїнського опитування студентів у межах проекту «Автономія університетів: ставлення академічної спільноти та основні тенденції розвитку» (2009, n=1424)

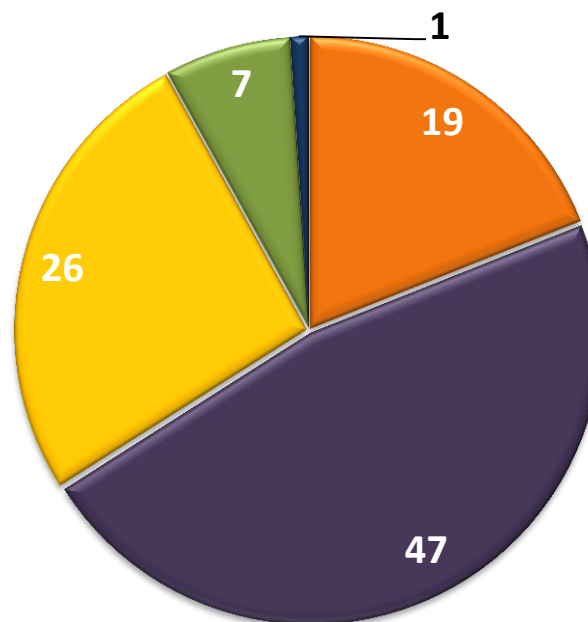
Значна частка опитаних студентів, а саме 54%, зазначили, що не збираються в майбутньому працювати за фахом, що обґрунтовує відсутність мотивації на здобуття професійних знань.

Співвідношення оцінок та знань за профільними предметами, %

ОЦІНКИ ВИКЛАДАЧІВ

САМООЦІНКА

■ Переважно «A»	■ Переважно «B»	■ Переважно «C»
■ Переважно «D»	■ Переважно «E»	

Масив: усі опитані студенти (n=1928)

Студенти більш критично ставляться до рівня власних знань, ніж викладачі (стосується відмінної оцінки).

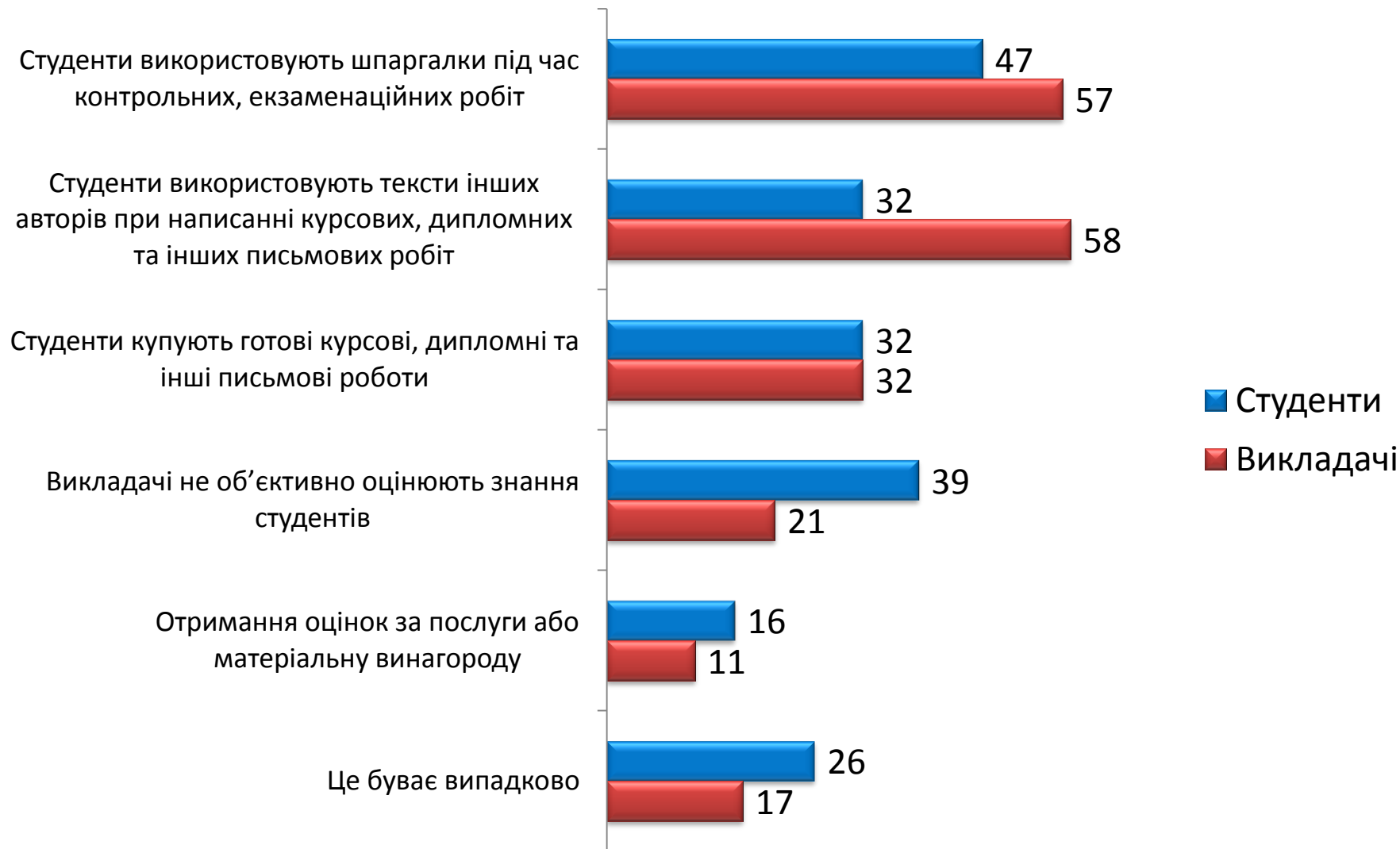
**Відповідність/невідповідність оцінок студентів їхнім реальним
знанням: думка студентів та викладачів, %**

Студенти, у порівнянні з викладачами, частіше вважають, що оцінки не відповідають знанням.

Причини невідповідності оцінок студентів їхнім реальним знанням: думка студентів та викладачів, %

21

Масив: усі опитані студенти (n=1928), усі опитані викладачі (n=374)

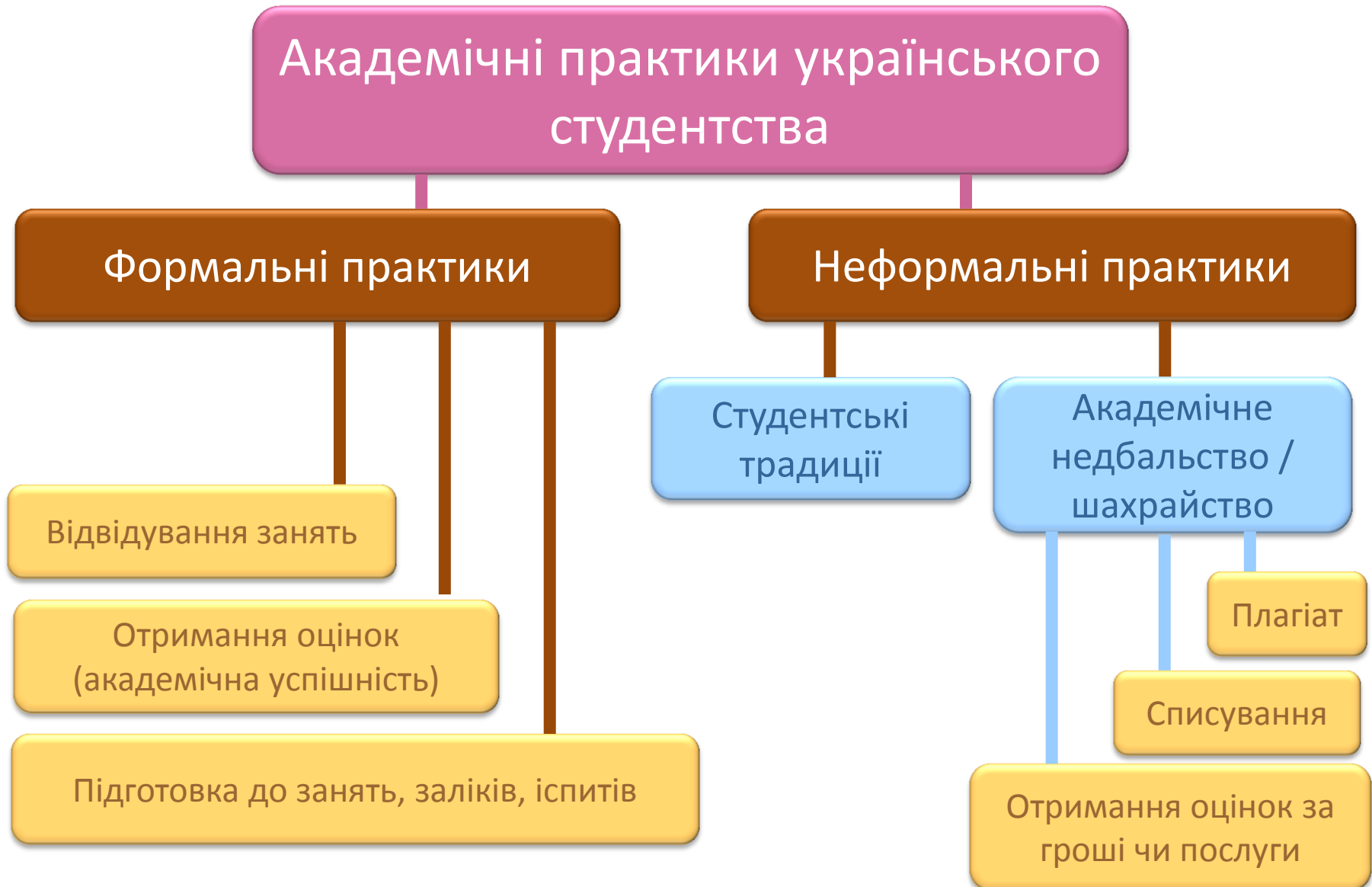
Фактори забезпечення високих оцінок: думка студентів та викладачів, %

22

Академічні практики українського студентства

23

Джерела підготовки до занять

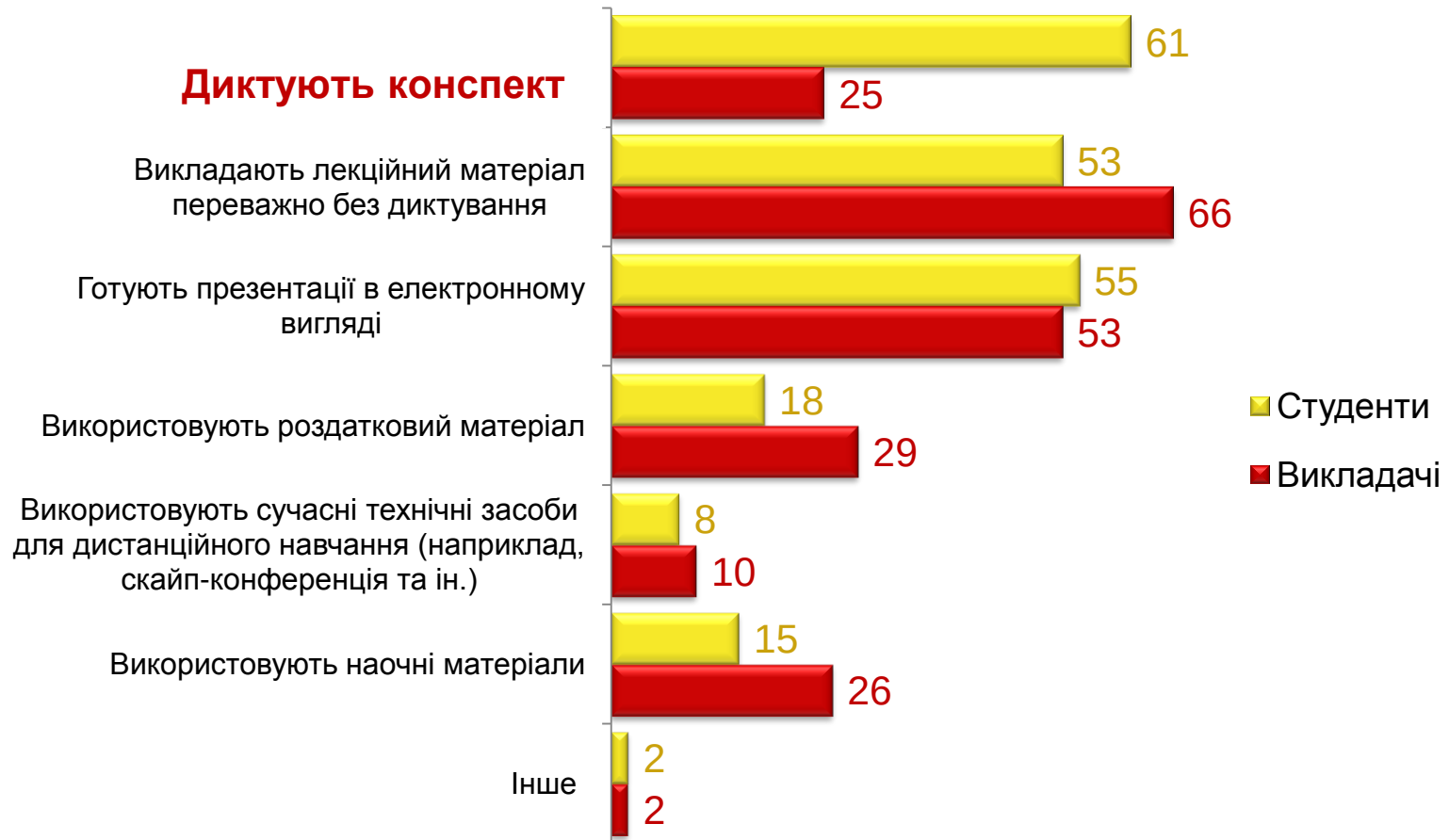

Масив: усі опитані студенти (n=1928), усі опитані викладачі (n=374)

При підготовці до занять студенти частіше за все використовують мережу Інтернет та власні конспекти лекцій.

Формат викладання

25

Масив: усі опитані студенти (n=1928), усі опитані викладачі (n=374)

На сьогодні переважають традиційні форми викладання, які є незмінними з ХХ сторіччя. Викладачі частіше зазначають, що вони читають лекції без диктування, у той час як студенти переважно вважають (61%), що викладачі диктують конспект.

Учасники фокус-груп, які навчалися за кордоном або планують це зробити, зазначають некваліфікованість деяких викладацьких кадрів, які вбивають бажання відвідувати лекції, готуватися до практичних занять, конспектувати лекції, змушують орієнтуватися на самоосвіту.

Академічна культура студентських груп **та її роль у навчальних практиках**

26

Неформальні практики академічної культури функціонують перед усім у студентських групах. Ми розглядали основні форми взаємодії – конкуренцію та кооперацію.

Студенти, з одного боку декларують наявність конкуренції у їхньому середовищі, з іншого боку, демонструють кооперативні шляхи поведінки. Це цілком узгоджується зі стійкими традиціями студентської культури, за якою необхідно допомагати, ділитися шпаргалками, не здавати одногрупників, тощо.

Основними залишаються орієнтації на формування соціального капіталу та добрі стосунки з одногрупниками/однокурсниками.

*Мне кажется, одна из целей обучения в университете - это не основная, как бы дополнительная - получить много связей, контактов, знакомых, потому что вам же с этими ребятами потом работать, может быть, в одной специальности, может быть, вы какой-нибудь стартап захотите организовать **(Євген, Київ, 2 курс)**.*

*Каждый тянет друг друга. Кто-то знает чуть больше другого – помогает. Есть у тебя что-то – ты даешь, к кому из группы не обратись, каждый поможет нормально во всем этом. Сейчас обстоятельства еще такие, многие работают. Понимаете, я вот прошлый семестр сам проработал, и ребята меня вытягивали **(Євген, Харків, 3 курс)**.*

А студенти, які проявляють підвищену старанність в опануванні знання, стають «білими воронами» у студентській групі.

*Люди, які вчаться на 4 і 5-5,0 – це якісь інопланетяни, які відвідують просто кожну пару. Вони все здають та закриваються на 5,0. А коли з людиною говориш, то вона: «Я не отсюда. Я нічого не знаю. Отстань» . От мені просто цікаво: чого ці люди будуть добиватись надалі у житті? **(Олександр, Суми, 3 курс)**.*

3 приводу чого конкурують студенти?

28

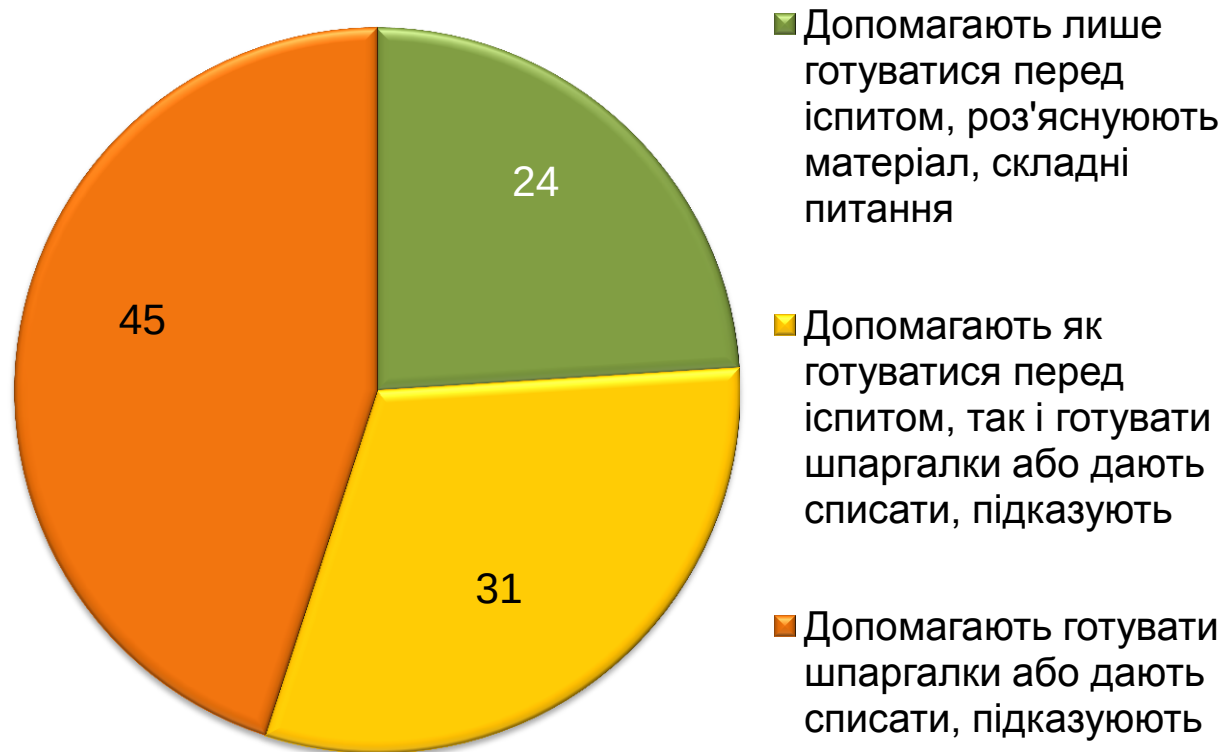
Масив: студенти, які зазначають конкуренцію в їхній групі (n=1801)

Конкуренція у малих групах перед усім пов'язана з отриманням оцінок та стипендії, тобто формальними та матеріальними факторами, а не прагненням бути кращим в групі, отримати краще місце працевлаштування. Явище конкуренції сприймається студентами скоріше негативно, як один з чинників погіршення міжособистісних стосунків.

Студенти, які проявляють підвищену старанність, елементи конкуренції по відношенню до інших членів групи, стають «білими воронами» у колективі.

Типова взаємодія студентів під час іспиту

29

Масив: студенти, які зазначають взаємодопомогу в їхній групі (n=1858)

76% студентів є залученими до нечесних колективних практик при складанні іспитів. В умовах відсутності конкуренції за місце у рейтингу, за отримання кращої роботи, підказування на екзамені, давання списати, спільна підготовка шпаргалок є природною для студентів, і сприймається скоріше як елемент норми студентської діяльності ніж відхилення від неї.

Академічна мобільність студентів

Масив: усі опитані студенти (n=1928)

90% вітчизняних студентів не мають досвіду навчання за кордоном, 40% і не планують його отримати.

Головними мотивами навчання за кордоном є бажання вдосконалити знання іноземної мови та пожити в іншій країні, побачити світ.

Студенти, які навчалися за кордоном, зазначають наступні особливості:

1. Систематичність та сумлінність виконання домашніх завдань, підготовки до семінарських занять, самонавчання, тощо.
2. Списування є неприйнятною практикою. Студенти не мають можливості і бажання списувати. Відсутня практика колективної підготовки шпаргалок, бо кожне завдання потребує індивідуального підходу, завдання не повторюються із року в рік та вимагають вміння застосувати знання до конкретних практичних ситуацій, тощо.
3. Чітка орієнтація на формування висококваліфікованого фахівця та отримання гарного місця роботи, яка поширюється ще зі середньої школи. З метою цього, надаються такі завдання, які можна застосувати на практиці, що формує розуміння корисності одержуваного знання.
4. У європейських реаліях викладачі добре готуються до занять, формують завдання, які спонукають до роздумів та практичного застосування отриманою інформації, цікаво ведуть лекції, тощо.

Повертаючись до дому студенти, понурюються у домінуючу академічну культуру та повертаються до практики використання шпаргалок, плагіату, тощо. Спроба слідувати європейським традиціям академічної порядності стикається з нерозуміння з боку наших студентів.

Мотивація складання іспиту

32

Масив: усі опитані студенти (n=1928)

Найважливішим при складанні іспиту є отримання оцінки, що дозволяє мати стипендію.

Мотивація складання іспиту серед різних груп студентів

33

	МОТИВАЦІЯ НА ОТРИМАННЯ ЗНАННЯ	МОТИВАЦІЯ НА ІНШІ ФАКТОРИ
Отримати оцінку, що дозволяє одержувати стипендію	24	43
Отримати відмінну оцінку	42 	17
Скласти іспит так, щоб не відрахували	4	17
Отримати оцінку, що відповідає вашим знанням і старанням	26 	17
Оцінка не настільки важлива, важливі знання	12	11
Отримати оцінку не гіршу, ніж у більшості студентів групи	12	11
Бути кращим за всіх в групі	12 	2

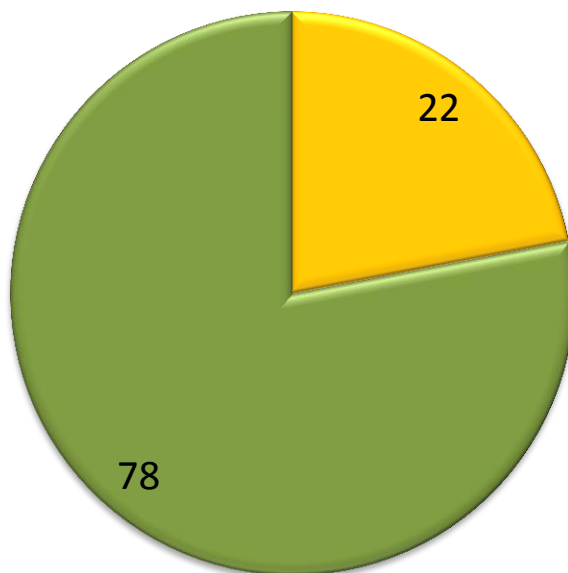
Масиви: студенти, у яких є мотивація на отримання знань (n=611), студенти, які мотивовані іншими факторами (n=482)

Для студентів, які **мотивовані на отримання знань**, головними мотивами є отримання відмінної оцінки, та такої оцінки, яка відповідає їхнім знанням і старанням, а також вони бажають бути кращим за всіх в групі. Студенти, які **мотивовані іншими факторами** частіше обирають варіанти «отримати оцінку, що дозволяє одержувати стипендію» та «скласти іспит так, щоб не відрахували».

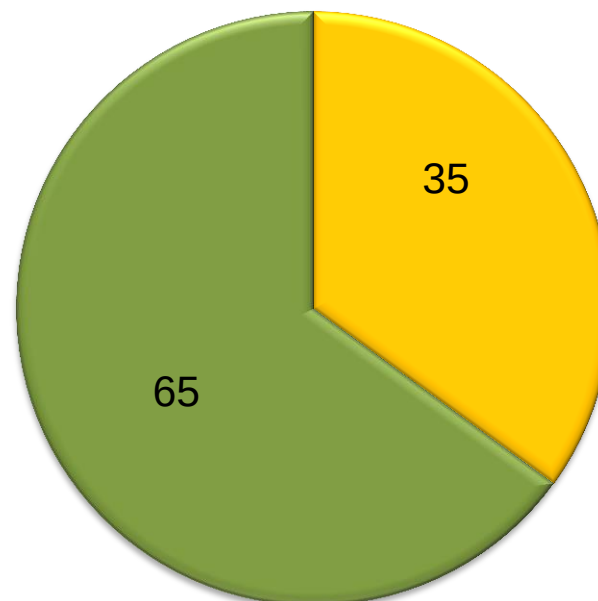
Яким чином студенти складають іспити: думка студентів та викладачів

34

СТУДЕНТИ

ВИКЛАДАЧІ

- Самостійно, власними силами
- Не самостійно

Масив: усі опитані студенти (n=1928), усі опитані викладачі (n=374)

Лише **22%** студентів вважають, що їх колеги складають іспити самостійно. **78%** студентів використовують ті або інші види академічного шахрайства. Викладачі ВНЗ вище оцінюють сумлінність студентів у складанні іспитів.

Типові дії студентів при складанні іспитів несамотійно

35

Найбільш поширеними видами **академічного шахрайства** є **списування** у різних його формах. Готують шпаргалки на підставі лекційного матеріалу або іншого матеріалу, наданого викладачем, **67% студентів**.

Підготування та використання шпаргалок можна вважати певною **традицією вітчизняного студентства**.

Масив: студенти, які складають іспити несамотійно (n=1495), усі опитані викладачі (n=374)

Отримання нелегітимних оцінок як форма академічного шахрайства

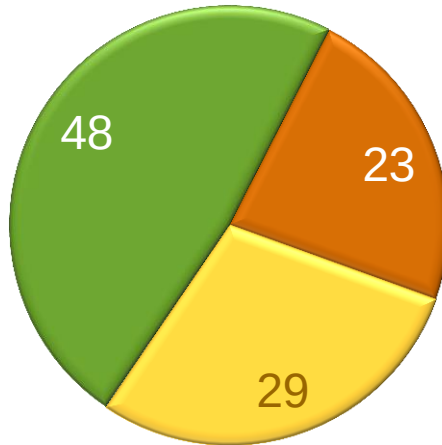
Виставляння студентам оцінок за послуги або гроші, тобто корупція, є однією з причин деформації академічної культури вишів. Імітація оцінювання нівелює оцінки як важливий інструмент формування конкурентного середовища в університетах. Оцінки втрачають силу мотиватора в отриманні студентами знань.

Різновиди хабарів:

- Гроші;
- Подарунки (частування (цукерки, спиртне, чай, кава) або цінні речі, які «потребує» викладач);
- Особисті послуги викладачеві;
- Примусова купівля підручників, методичної літератури, автором яких є викладач, і яка є обов'язковою для отримання студентом оцінки, оплата додаткових курсів тощо;
- Оновлення за рахунок студентів обладнання (спортивного, лабораторного) або купівля студентами матеріалів, які необхідні для ремонту приміщень університету (фарби, лінолеум, плінтуси та ін.), купівля канцелярських товарів, яких бракує на факультеті (офісний папір тощо).

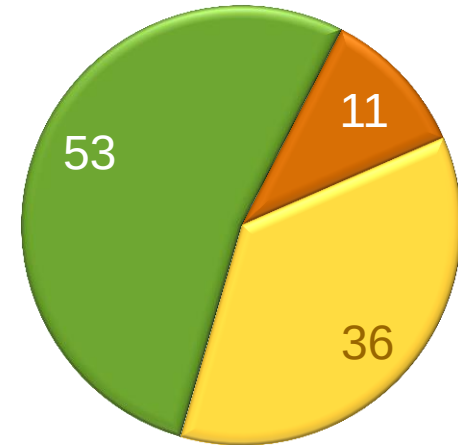
«Трапляються чи не трапляються на вашому факультеті випадки отримання оцінок за послуги або гроші?», %

СТУДЕНТИ

- Трапляються
- Важко сказати напевно
- Не трапляються

ВИКЛАДАЧІ

Масиви: усі опитані студенти (n=1928); усі опитані викладачі (n=374)

Про наявність хабарів вдвічі частіше говорять студенти, ніж викладачі. Ця практика є більш поширеною в державних ВНЗ.

Ініціаторами виставлення оцінок за гроші чи послуги частіше є саме студенти. Але іноді викладачі використовують приховані засоби примусити студента ініціювати хабар.

«Якщо на вашому факультеті трапляються випадки отримання оцінок за послуги або гроші, хто найчастіше виступає ініціатором — викладачі чи студенти?», %

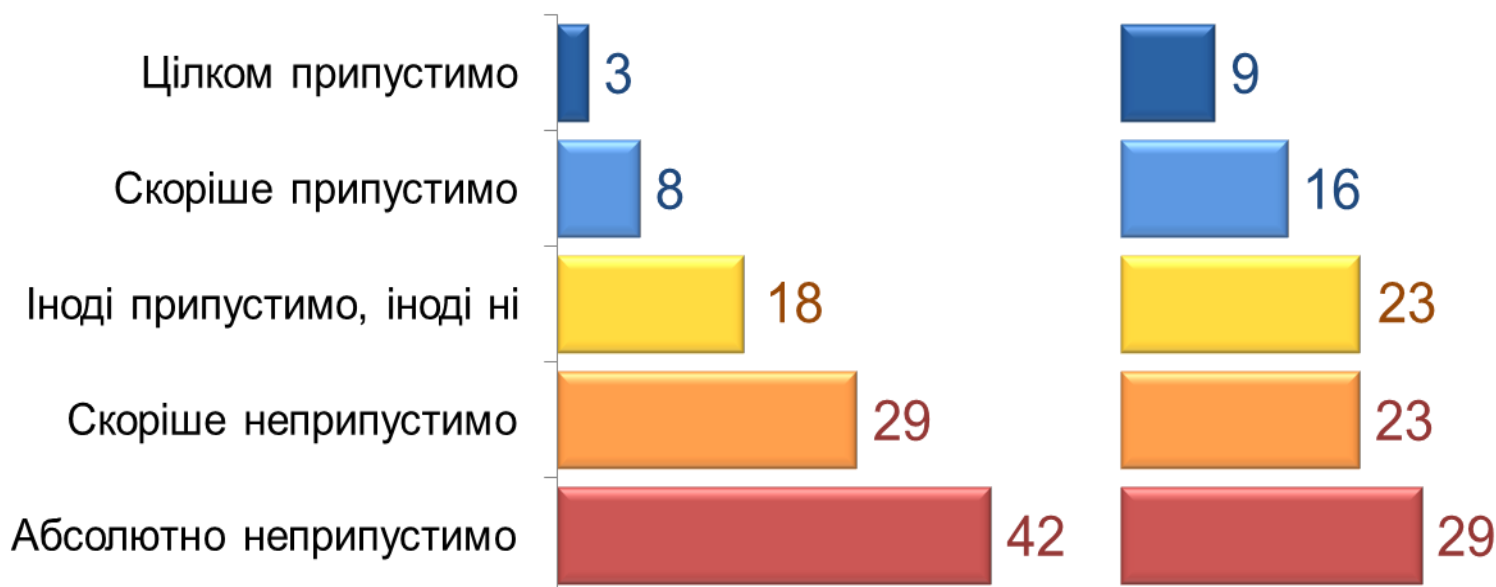

Масиви: студенти (n=445) і викладачі (n=41), які вважають, що випадки отримання оцінок за послуги або гроші на їхньому факультеті трапляються

Більшість студентів усвідомлюють неприпустимість отримання оцінок за послуги³⁹ чи гроші, особливо якщо йдеться про предмети за своєю спеціальністю. Студенти, які мають мотивацію на отримання знань, вважають корупцію в ВНЗ більш неприпустимою.

«Як ви вважаєте, припустимо чи не припустимо отримати оцінку за послуги або за гроші?», %

ПРЕДМЕТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ НЕПРОФІЛЬНІ ПРЕДМЕТИ

Плагіат як форма академічного шахрайства

- Переважна більшість студентів (понад 90%) використовує плагіат в тій чи іншій формі.
- Знання про те, що їхні дії є плагіатом, майже не спиняє студентів від використання плагіату в своєму навчанні.
- Академічне середовище є толерантним до плагіату, більш толерантним, ніж до інших форм академічного шахрайства.
- На сьогодні не існує правових механізмів урегулювання практик використання студентами плагіату. Ці норми досить розмито прописані і в університетських Положеннях. Єдині санкції що загрожують сучасному плагіатчику – низькі бали або їх відсутність та не допуск на сесію.
- Наявних інституційних норм контролю недостатньо для регулювання будь-яких форм академічного шахрайства, насамперед плагіату.

Практика використання плагіату в студентському навчанні

41

«Що з перерахованого ви використовуєте у своєму навчанні?», %

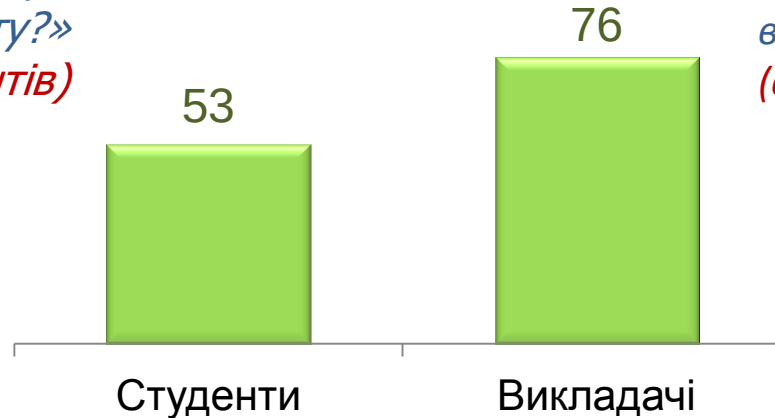
Масив: усі опитані студенти (n=1928)

«Що з перерахованого, на ваш погляд, можна назвати плагіатом?», %

Відсутність культурної складової, яка б регулювала практики написання наукових робіт на рівні норм, традицій, цінностей академічної культури, робить інституційні норми контролю практично зовсім неефективними навіть на рівні інформування про форми плагіату та розумінні, що таке плагіат викладачами, та, як результат, студентами.

«Чи інформують вас у вашому
ВНЗ про основні критерії
виявлення плагіату?»
(відповіді студентів)

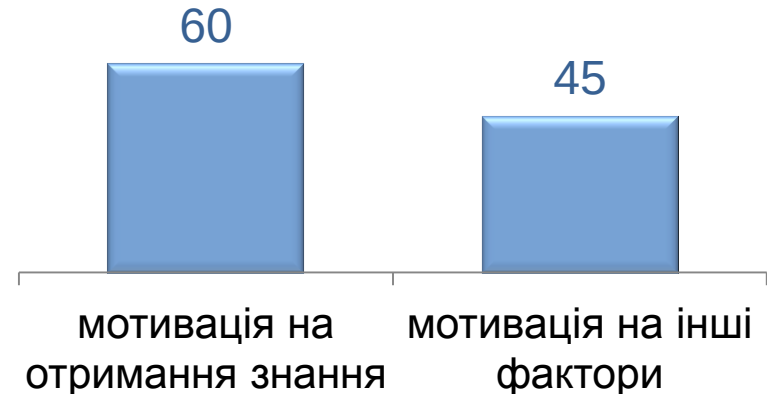

«Чи інформуєте ви студентів
про основні критерії
виявлення плагіату?»
(відповіді викладачів)

залежно від
форми навчання студентів і типу ВНЗ, %

залежно від
мотивації студентів, %

Ставлення студентів до використання плагіату

44

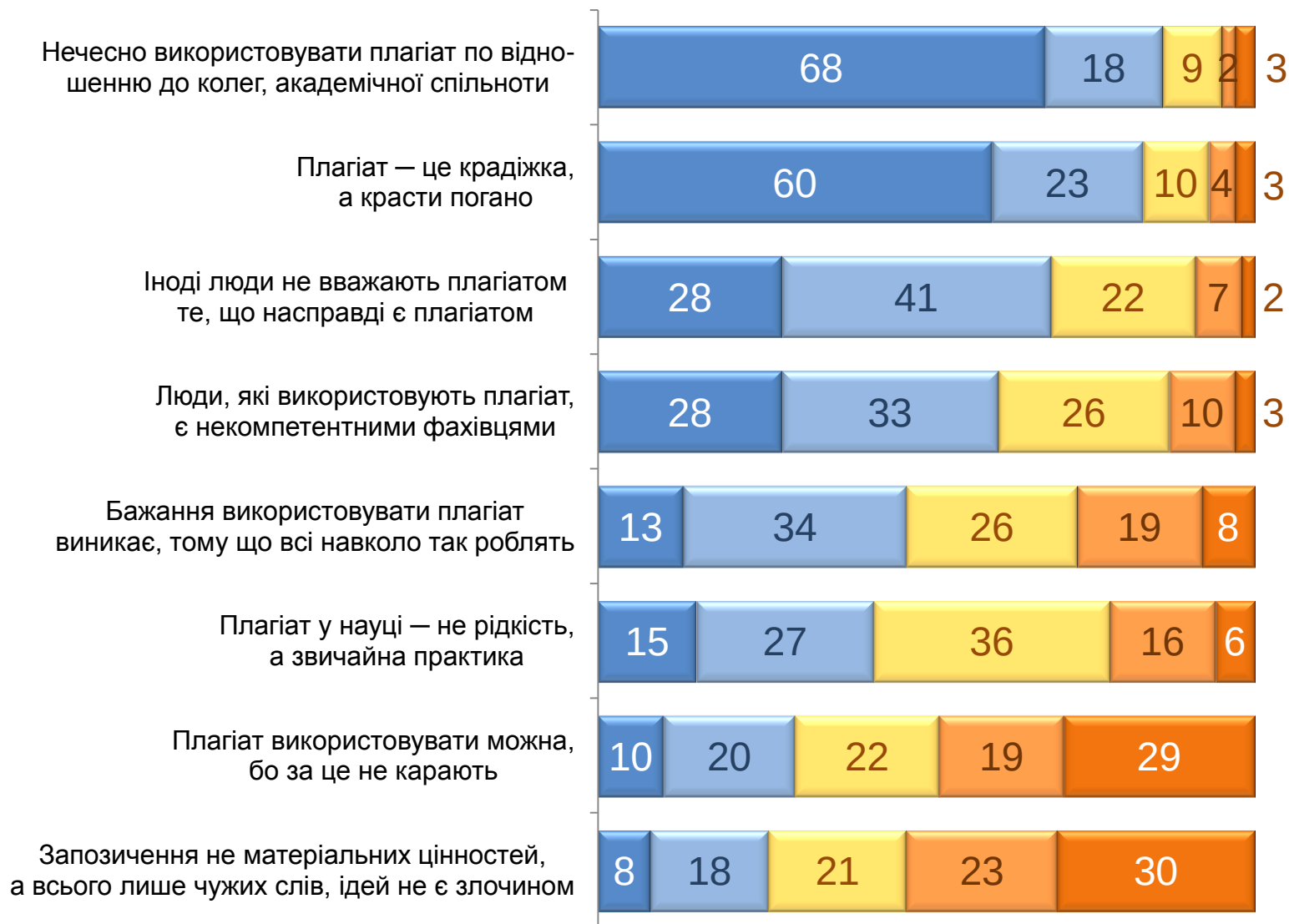

■ Цілком згодний ■ Скоріше згодний ■ Важко сказати напевно ■ Скоріше не згодний ■ Абсолютно не згодний

Масив: усі опитані студенти (n=1928)

Ставлення викладачів до використання плагіату

45

■ Цілком згодний ■ Скоріше згодний ■ Важко сказати напевно ■ Скоріше не згодний ■ Абсолютно не згодний

Масив: усі опитані викладачі (n=374)

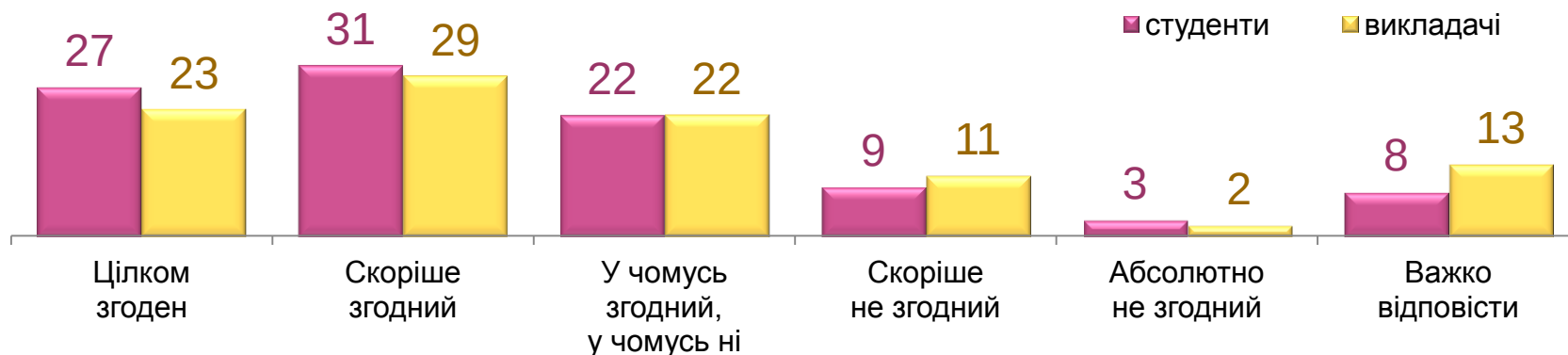
Основні чинники поширення плагіату в студентському середовищі: думка студентів

- Необхідність виконання великого обсягу письмових робіт протягом навчального семестру/року;
- Повторюваність/неактуальність тем письмових робіт / розрив між темами та сучасними/актуальними/цікавими потребами;
- Відсутність практичного застосування (перспективи застосування) результатів робіт;
- Відсутність розуміння необхідності та мети написання письмових робіт (не профільні, не цікаві, застарілі предмети);
- Узвичайнені дії, що пов'язані з умовами підготовки письмових робіт в середній школі;
- Ставлення викладачів до плагіату (нейтральне або відверто потурання);
- Низький рівень професіоналізму, мотивації та зацікавленості викладачів;
- Відсутність чітких та універсальних норм, щодо оцінки оригінальності текстів, а також її зв'язку з оцінкою письмової роботи.

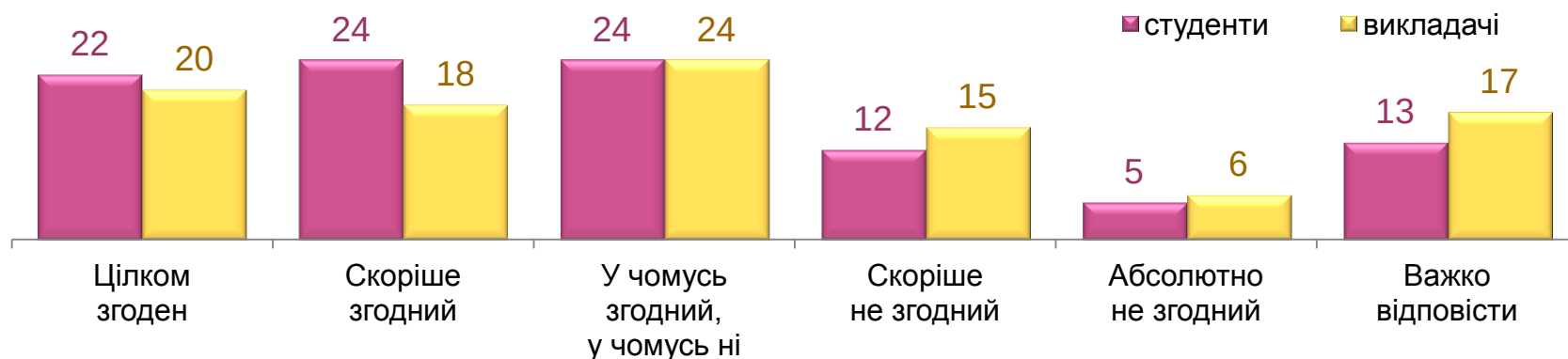
Засоби боротьби з використанням плагіату у ВНЗ

47

«Якою мірою ви згодні з тим, що на вашому факультеті викладачі **знайомі** з програмами, які дозволяють виявити плагіат в тексті курсових та дипломних робіт?», %

«Якою мірою ви згодні з тим, що на вашому факультеті викладачі **використовують** програми, які дозволяють виявити плагіат в тексті курсових та дипломних робіт?», %

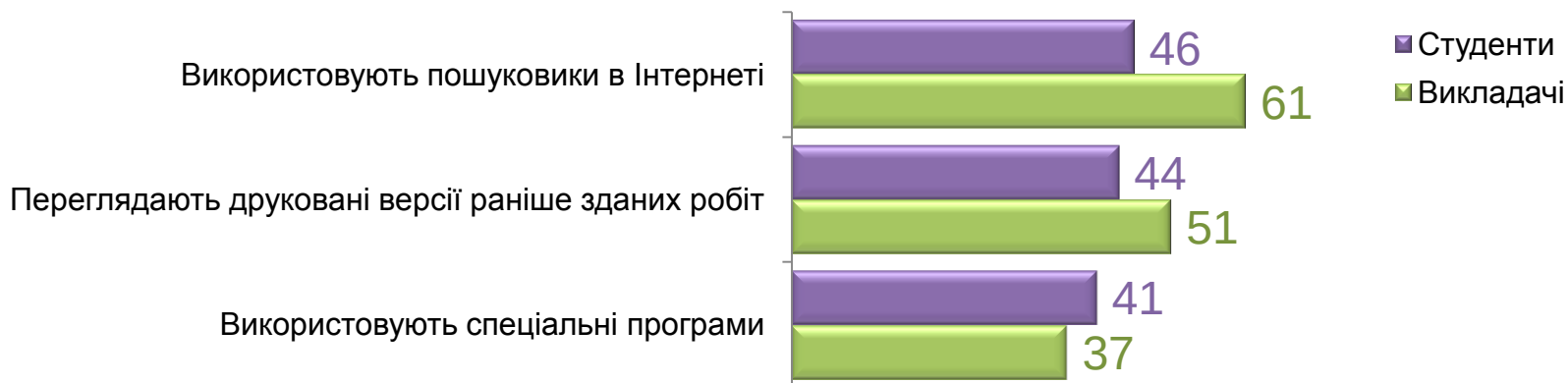
Масиви: усі опитані студенти (n=1928); усі опитані викладачі (n=374)

«Чи перевіряють викладачі ваші письмові роботи на плагіат?», %

Низький рівень інституційних форм контролю та технічної грамотності викладачів робить візуальний контроль друкованих робіт студентів найпоширенішою практикою, що не сприяє та не мотивує до формування сталих практик академічної культури.

«Якщо викладачі перевіряють письмові роботи на плагіат, то яким чином?», %

Масиви: студенти, які вважають, що викладачі принаймні іноді перевіряють їхні роботи на плагіат (n=1452); викладачі, які принаймні іноді перевіряють роботи студентів на плагіат (n=323)

ВИСНОВКИ ЗА ПРОЕКТОМ

- Процес модернізації вищої школи багато в чому визначається станом академічної культури. Наразі студентська академічна культура характеризується як деформована. В основі цієї деформації лежить мотивація значної частини студентства на формальні атрибуції вищої освіти (оцінки, стипендія, диплом та ін.), а не на отримання професійних знань, що є визначним фактором наявності академічного шахрайства.
- **78%** студентів складають іспити не самостійно;
- **67%** з них списують під час іспиту;
- **23%** студентів з певною мірою впевненості зазначають, що на їхньому факультеті трапляються випадки отримання оцінок за послуги або гроші;
- **90%** студентів не навчалися за кордоном, з яких половина цього і не планує. Разом з тим, студенти, які навчалися за кордоном, відмічають, що європейська академічна культура характеризується систематичністю та сумлінністю виконання домашніх завдань, підготовки до семінарських занять, неприйняттям списування, чіткою орієнтацією на формування висококваліфікованого фахівця та отримання гарного місця роботи, значною підготовкою викладачів до занять. Проте студенти, повертаючись до дому, стають вимушеними під впливом студентського середовища підкоритися академічній культурі, домінуючій у вишах України, яка характеризується поширеністю академічного шахрайства.

90% студентів використовують у власній навчальній діяльності плагіат.

У якості причин поширеності плагіату виділимо:

1. Необхідність виконання великого обсягу письмових робіт протягом навчального семестру/року;
2. Узвичайненість дії, що пов'язано з умовами підготовки письмових робіт в середній школі;
3. Низький рівень професіоналізму, мотивації та зацікавленості викладачів;
4. Відсутність чітких та універсальних норм, щодо оцінки оригінальності текстів, а також її зв'язку з оцінкою письмової роботи;
5. Середовище та культура вітчизняної академічної спільноти толерантно ставиться до явища плагіату, який фактично є її атрибутивною характеристикою.

Не отримали розвитку інституціональні механізми боротьби з плагіатом. Вітчизняні студенти та особливо викладачі погано проінформовані та рідко використовують програми для боротьби з плагіатом. З метою вирішення проблеми нами було розроблено посібник з академічної грамотності та етики.

Стан академічної культури багато в чому визначається масовізацією вищої освіти, втратою її функції селективності та безпосереднім транзитом з середньої школи до вищої школи, що призводить до того, що практично половина студентів-першокурсників не мають чіткої професійної орієнтації. До факторів, які найбільшою мірою визначають деформацію академічної культури в процесі навчання, відноситься відсутність дієвого механізму взаємозв'язку вищої школи та ринку труда, що, в свою чергу, призводить до того, що студенти не відчують, що їх якісні професійні знання є запорукою гарного місця працевлаштування та основою стратегії життєвого успіху в цілому.

**Що потрібно знати про плагіат: посібник з
академічної грамотності та етики для**

«ЧАЙНИКІВ»

Структура довідника:

Зміст

1. Плагіат у цифровому світі

1.1. Плагіат як форма академічної нечесності

1.2. Визначення плагіату та його форми

1.2.1. Дослівний плагіат, мозаїчний плагіат, неадекватний переказ та інші види

1.2.2. Виключення, що не є плагіатом

2. Академічна антиплагіат-культура

2.1 Міжнародні та вітчизняні академічні стандарти щодо плагіату

2.2 Види посилань, що і як треба цитувати

2.2 Вимоги ВАК України щодо посилань та цитування

3. Огляд програм щодо перевірки академічних текстів на плагіат

4. Рекомендації

5. Відповідальність за плагіат

COPY-PASTE FUTURE OF INTERNET

Experts estimate that by 2014 level of plagiarism on the Internet will exceed **63%**

КУЛЬТУРА «CUTTING AND PASTING»

«Моральна паніка», яка виникає у період кризи університетської освіти

Плагіат

Більш ніж 90% українських студентів практикують плагіат

Глобальне явище в академічному середовищі

Форма академічного шахрайства

ПЛАГІАТ ≠ НЕ САМОСТІЙНІСТЬ

Plagiarism can be a theft of words or of ideas—and theft of ideas is worse.
Illustration by Barry Blitt.

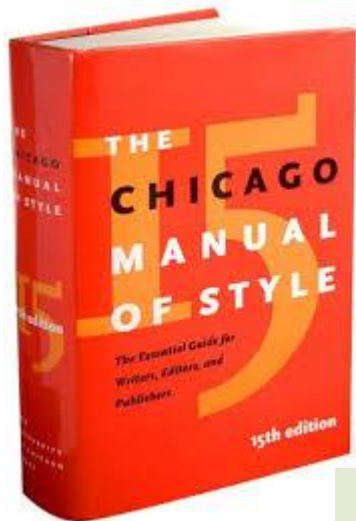
- Дослівний плагіат;
- Мозаїчний плагіат;
- Неадекватне перефразування;
- Відсутність посилань на прямі цитати;
- Згадування джерела без посилання;
- Рерайт;
- Створення суміші власного та запозиченого тексту без належного цитування джерел;
- Копіювання чужої наукової роботи, чи декількох робіт та оприлюднення результату під своїм ім'ям;
- Списування письмових робіт інших студентів;
- Фальсифікація (вигадування тих чи інших, наприклад, статистичних показників з подальшим вказуванням їх у якості власної роботи);
- Реплікація;
- Републікація.

Виключення, що не є плагіатом !

Міжнародні академічні стандарти щодо плагіату

Стиль Chicago Manual є
«Біблеєю» для представників
гуманітарних наук.

ВИЩА АТЕСТАЦІЙНА КОМІСІЯ УКРАЇНИ

CASPA

Open Access Scholarly
Publishers Association

| C | O | P | E | COMMITTEE ON PUBLICATION ETHICS

DOAJ DIRECTORY OF
OPEN ACCESS
JOURNALS

ОГЛЯД ПРОГРАМ ЩОДО ПЕРЕВІРКИ АКАДЕМІЧНИХ ТЕКСТІВ НА ПЛАГІАТ

Запитання "як зменшити плагіат", "як приховати плагіат", "усунути плагіат", "видалити плагіат", "обдурити, обманути, обійти антиплагіат", "що робити з плагіатом", "як пройти перевірку на плагіат" та інші подібні є найактуальнішими та найпопулярнішими серед студентів

Відсутні чіткі критерії, щодо дефініції плагіату та самостійності роботи студента, не визначено допустимий відсоток плагіату

Викладачами не приділяється достатньо уваги проблемі плагіату, інформуванню студентів щодо критеріїв виявлення плагіату

Взагалі студенти говорять про «допустимий відсоток плагіату», тобто навіть не виникає припущення, що можливо взагалі без нього написати роботу

Студенти вдаються до стратегій адаптації текстів, що дозволяють підвищити відсоток оригінальності та обманути перевірку на плагіат

Найбільш розповсюдженим серед викладачів є наступний метод перевірки студентських робіт

Відповідальність

За використання плагіату передбачено (залежно від кожного конкретного правопорушення) цивільну, адміністративну та кримінальну відповідальність.

На сьогодні не існує правових механізмів урегулювання практик використання студентами плагіату

Але, на практиці...

В університетських Положеннях про запобігання плагіату передбачена процедура перевірки наукових робіт перед їхнім захистом, але досить часто вона є не зовсім зрозумілою та неузгодженою

Досить слабо опановані і студентами, і викладачами технічні засоби боротьби з плагіатом, що робить процес перевірки фіктивним

Тобто, на сьогодні студентський плагіат немає ніяких інституціональних обмежень та санкцій, навіть на рівні університетів, та не може бути покараний (штрафи, виключення з університету та ін.) Єдині санкції, що загрожують сучасному плагіатчику – низькі, або відсутність балів від викладача, та не допуск на сесію

Рекомендації

БАР'ЄРИ

Плагіат існує та широко розповсюджений;

Плагіат використовують як студенти, так і науковці;

Найбільш мотивовані та амбітні студенти та науковці також схильні до використання плагіату;

Санкції та контроль не є єдиним ефективним методом боротьби з плагіатом;

Як серед студентів, так і серед викладачів, існує досить суперечлива ситуація щодо розуміння того, що насправді є плагіатом;

Проблемою є також те, що багато осіб, особливо серед студентів, не трактує серйозно плагіат як злочин.

ДРАЙВЕРИ

Розповсюдження професійної етики та норм може бути одним з найефективніших засобів боротьби з плагіатом.

Норми та складові академічної культури слід популяризувати серед студентів, і в цьому повинні бути зацікавлені самі ж науковці, що викладають в університетах.

